

5125

HZ. MUHAMMED (SAV) VE MESAJI

Editör
Mehmet Mahfuz SÖYLEMEZ

Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi Kütüphanesi	
Dem. No:	234656
Tas. No:	997.32 H.E.M

İslâmî İlimler Dergisi Yayınları
Ekim 2014

HZ. MUHAMMED VE TOPLUMSAL HAYAT

- Farklı Kùltürlerde O Nasıl Tanınıyor? -
- Rusya Federasyonu Örneđi -

Abdurrahim GÜZEL*

GİRİŞ

Din Nedir?

Din, hem bireysel hem de özellikle toplumsal boyutu bulunan "inanç" fenomeni mihverinde toplumsal bir faaliyettir.

Bunu, din fenomeninin temel dayanağı olan "Kuran"da ve dini en iyi anlayan, anlatan ve uygulayan Hz.Peygamberin hayatında çok net olarak görmek mümkündür. Çünkü O, Tanrı tarafından seçilen önemli bir şahsiyetti...Vahy ile muhatap idi...Dini en iyi anlatan ve en önemlisi en iyi uygulayan idi. Hiçbir zaman toplumdan uzak ve münzevi bir hayatı tercih etmedi. Aksine hem nübüvvetten önce hem nübüvvetten sonra sürekli insanlarla birlikte olmayı tercih etti.

Nübüvvetten önce insanların güvenini kazanması sonucu kendisine inanan ve inanmayan herkesin Onu en güvenilir olarak tanınmasının bir göstergesi olarak "El-Emin" sıfatıyla tanınması başka hangi özelliklerle izah edilecektir?

Nübüvvetten sonra ise; her anı insanlar ile birlikte geçen O Yüce insanın "Din nasihatı" ilkesini temel alarak dinin esas toplumsal boyutunu hem sözlü hem de fiili olarak ortaya koyması, dinin toplumsal boyutunu ortaya koyduğu kadar, Hz.Peygamberin bütün uygulamaları ile toplumsal hayatı nasıl ön plana çıkardığını ortaya koymaktadır.

Onun hayatının her adımı toplum ile iç içe idi. Oturmasıyla, kalkmasıyla, konuşmasıyla, sohbetleri ile ve en önemlisi uygulamaları ile hep topluma sözlü ve fiili mesaj vermeyi hedeflemekte idi.

Bu sözlerinden birkaç örnek;

"İnsanların en hayırlısı insanlara en çok faydası olandır"

Kişinin bir diğer kişiye faydalı olmasını "en hayırlı" ifadesiyle taltif etmesinden daha büyük nasıl bir toplumsallık örneği olabilir?

* Doç. Dr., E.Ü.İlahiyat Fakùltesi Kayseri - TÜRKİYE, Kazan Devlet Pedagoji Üniversitesi Kazan-RUSYA FEDERASYONU, abdurrahimguzel@gmail.com

"Komşusu aç iken tok yatan bizden değildir"

Sözüyle toplumsal ilişkilerdeki aksamaları "bizden değildir" gibi ağır bir ifade ile eleştirmesi onun toplumsal ilişkilere ne kadar önem verdiğini daha açık nasıl ifade etmek mümkün olabilir?

O Farklı Kültürlerde Nasıl Tanınıyor?

Farklı kültürdeki ve hatta farklı dinlerdeki insanlar, acaba O Yüce İnsanı hangi yönleri ile ve hangi açıdan tanıyorlar? İşin esasında konuya bu açıdan bakmak yerinde olacaktır.

Bunun için de Hz. Peygamberin kendisine vahyin ilk geldiği andan itibaren bu vahiy mesajını nasıl anlatmaya çalıştığı konusuna yani insanlara aktarış biçimine dikkatle bakmak yerinde olacaktır. Çünkü, öncelikle onun farklı kültürleri tanıma ve onlara karşı yaklaşımı tespit edilirse, farklı kültürlerin de onu anlayışı daha iyi anlaşılabilir olacaktır.

Çok kısa ifadelerle bakmak gerekirse;

Onun temel ilkelerini şu önemli başlıklar altında ele almak mümkündür;

O,

- a. Anlatmaya ve uyarmaya en yakınlarından başlamıştır.
- b. Asla ısrarcı ve zorlayıcı olmamıştır.
- c. Daima müjdeleyici tavır takınmıştır.
- d. Kuranın temel mantığı itibari ile hareket ederek "inanmalısınız..." şeklinde zorlayıcı bir tavır yerine "inanmanın gerekliliği" akıl ve mantık ölçüleri çerçevesinde izah edilmiştir.
- e. "İnsanlara anlayacağı şekilde hitap etme" ilkesini hakim kılmış, kişilere anlamayacağı şekilde kuru bilgi yüklememiştir.
- f. Toplumsal ilişkileri her zaman ön planda tutmuştur. Yukarıdaki örnek sözler bunu çok güzel şekilde anlatmaktadır.
- g. En önemlisi sadece "anlatmak" yerine "anlattığını bilfiil yaşamayı" ilke edinmiştir.
- h. Lokal ve belli bir çevreye değil, evrensel anlamda herkese hitap eden bir tavır sergilemiştir.

Şimdi bunları mümkün olduğu ölçüde yakından ele almaya çalışalım. Bilindiği üzere bunlar temel yaklaşım tarzlarıdır. Ne vardır bunlarda?

İnsani ilişkiler vardır.

Kendisini taşıyanlardan sonra ona su vermeye gelen bir çobanın o hal karşısında ona inanmayı tercih etmesi başka nasıl izah edilebilir acaba?

Toplumun hak ve menfaatleri vardır.

Çok öz bir ifade ile "insan" merkezli bir yaklaşım ve "toplum" mihverli bir anlayış vardır.

Akıl ve mantık kurallarının hakimiyeti vardır.

İnanma konusu, asla dıştan gelen bir zorlama ve gereklilik yaklaşımı değil, bireyin kendi vicdanı, akıl ve mantık kuralları gereği bireysel anlamda bir gereklilik üzerine bina edilmiştir. İşte bu anlamda gerçek "Evrensellik" mantığı ortaya konulmuştur.

Sadece "söz" değil "uygulama " merkezli bir yaklaşım tercih edilmiştir.

Vahyin o kadar uzun bir sürede tamamlanması ve uygulamadaki örnekler bunu en güzel biçimde açıklamaktadır.

Sonuç olarak baktığımızda;

Burada ortak nokta "Bireyin yükümlülüklerini toplum ile bütünleştirme" fikri temel nokta olarak algılanmaktadır. Çünkü, bireyden başlayan yükümlülük, toplumsal anlamda gerek yazılı hukuk kuralları ve gerek yazılı olmayan kurallarından daha etkin konumdadır. Birinde dıştan bir yaptırım var iken, diğesinde içten, bireyin kendi benliğinden kaynaklanan bir iç yaptırım vardır.

İşte, Hz.Peygamberin, bütün tebliğ ilkelerine çok dikkatle bakıldığında, onun esas hedefinin *toplumsal yaptırımdan daha çok bireysel ve içten oluşan bir yaptırımı* hedef aldığı gözlenecektir. Bedir Savaşından dönerken "Küçük cihattan büyük cihada dönüyoruz" sözünü acaba başka nasıl anlamak mümkün olacaktır? İçten oluşan yaptırımın olduğu yerde, diğer yaptırımı ihtiyacı bile kalmayacaktır.

Şimdi de bu evrensel yaklaşım çerçevesinde Hz.Peygamberin farklı kültürlerdeki gerek düşünürler nezdinde ve gerekse toplum nezdinde tanınma şekline ve tanınma ortamına bir göz atalım;

Hz. Peygamberin, kendisine peygamberlik geldiği andan itibaren ve tebliği iletmeye başladığı bütün ortamlardaki farklı kültürler dünden bugüne, Hz.Peygamberin en çok hangi özelliğine dikkat çekmişlerdir?

Onun insan ilişkileri, toplumsal bütünlüğe verdiği önem ve bu yöndeki tavır ile ilgili özelliği..

Bunun o kadar örnekleri vardır ki, belki saymak bile mümkün olmayacaktır. Hudeybiye Musalahasındaki ileriye gören tavır ve bunun müslümanların lehine sonuçlanması, Necaşinin elçiler karşısında verdiği cevap ve daha niceleri.... Genel anlamda bireyi düşünmeye sevk ederek, bulunduğu konumu idrak ettirmeye yönelik tavsiyeleri...

Tarih boyunca örneklere bakalım; Diğer bütün kültür ve dinlerdeki insanlar o yüce insanın hakkında konuşurken ve değerlendirirken, Onun özellikle insan ve toplum noktasındaki ilkelerine daha fazla önem vermektedirler. Özellikle de bu noktalara dikkat çekmektedirler. Bu konuda müstakil çalışmalar olduğu için oraya fazla girmek istemiyorum.

Günümüze gelelim;

Bugün de aynı şekilde, Hz.Peygamberin değişik kültürlerdeki tanınmasında onun evrensel yaklaşımları damgasını vurmaktadır. Dünyanın tanınmış düşünürlerinin Hz.Peygamber ile ilgili sözlerine dikkatle bakıldığında aynı temayı görmek mümkün olmaktadır ki, bu husus bu toplantıdaki diğer bildiri-lerde ele alınmıştır.

Bildirimizin akışı içinde, yapılan anketlerde alınan cevaplar ve O'nun anlaşılış biçimi bu tespitleri doğrulamaktadır.

Yaşayan Toplumlarda O Nasıl Tanınıyor?

Bu bölümde, yapılan bu teorik ön tespitlerden sonra, yaşayan bir toplumdaki somut tespitlere yer vermek istiyorum.

Bulduğum bölge Rusya Federasyonunun Tataristan Bölgesi. Görev yaptığım Üniversite ise Kazan Devlet Pedagoji Üniversitesi. Bu Üniversitenin çeşitli sosyal alanlarda eğitim yapan birimleri.

Bu bildirinin ve konunun hazırlanmasında, yukarıda arzettiğim gibi, yaşayan toplumlarda onun nasıl tanındığı konusunu ele alırken , içinde bulunduğum farklı ortam ve kültürdeki bir toplumdan somut örneklerle hareket etmek istiyorum.

Bu bağlamda;

İki ayrı alanda, hem bulunduğum üniversitede hem de dini eğitim veren İslami İlimler Üniversitesi ile bu yönde görev yapan bir kolejde anketler yaparak canlı ve yaşayan bir değerlendirmeye imkan oluşmuş olsun istedik.

Bu amaçla;

İki ayrı alanda anket düzenlenmiştir; Birisi görev yaptığım Üniversitede yapılan anket, diğeri ise dini bir eğitim almış bulunan öğrenciler üzerinde yapılan ankettir.

I. Görev yaptığım Üniversitede yapılan anket

Bu anket, 52 kişi üzerinde yapıldı bu sayıyı 45 bayan 7 erkek oluşturmaktadır. Anket yaş ortalaması ise 18-20 yaş grubudur.

Sorulan sorular ve alınan cevapları sırası ile ele alarak arz etmek istiyorum. Her bir soru ve cevabı üzerinde küçük yorumlar yapıp, asıl yorumu sizlere bırakmak istiyorum.

1. Hangi Tür Kitap Okumayı Seviyorsunuz?

Roman	20
Hikaye	23
Aşk	22
Felsefe	3
Din	8
Tarih	8
Diğer	3

Böyle bir fakültede Din ağırlıklı kitap okuma sayısı 8 dir ki, bu genel anlamda % 15 gibi bir oranı oluşturmaktadır. Böyle bir kültür ortamı için iyi bir oran olarak algılanabilir.

2. Bugüne Kadar Hiç Cami, Kilise Veya Bir İbadethaneye Gittiniz mi?

Camiye Gittim	40
Kiliseye Gittim	7
Hiç Birisine Gitmedim	4
Cevapsız	1

Genel kültür anlamında yüzeysel de olsa dini bir kültürün kısmen hakim olduğu bir bölgede böyle bir cevabı almak beklenmekte idi.

3. Kazanda Kilise mi, Cami mi Çok?

Cami Çok	26
Kilise Çok	5
İkisi de Aynı	6
Bilmiyorum	15

Bir önceki sorunun cevabı ile burada alınan cevaplar çok tutarlı değil, çünkü ilkinde sadece gitme anlamında bir yaklaşım, burada ise, bire bir bireysel bir bilgiyi esas almaktadır. Bu da ilgi ve ilgisizlik anlamında bir fikir vermektedir. Birey camiye gitmiştir belki, aile veya bir başka etken vasıtası ile fakat hangisinin çok olduğu sorusu doğrudan doğruya bireysel bir bilgi ve tespiti gerektirmektedir.

4. Peygamber Kimdir? Böyle Bir kavram Hiç Duydunuz mu?

Duydum	44
Duymadım	3
Cevapsız	5

Bakınız burada genel anlamda bir *peygamber* kavramından söz ediyoruz ve alınan cevap aslında çok yüksek bir oran değildir. Birazdan Hz.Muhammed kavramı ile ilgili alınan cevap buna göre çok farklı ve ilginçtir.

5. Hz.İsa Kimdir? Böyle Bir İsim Duydunuz mu?

Duydum	46
Duymadım	5
Cevapsız	1

6. Hz.Muhammed kimdir? Böyle Bir İsim Duydunuz Mu?

Duydum	51
Duymadım	-
Cevapsız	1

Genel anlamda "peygamber" kavramı için alınan cevap ile "Hz.İsa" ve "Hz. Muhammed" isimleri için alınan cevaplara bakıldığında, insanların isimler üzerinde daha fazla yapılanmalarının olduğu ortaya çıkmaktadır. Hz İsa için alınan olumlu cevap 46, Hz. Muhammed için alınan cevap ise 51 dir. Bu genel anlamda peygamber kavramı için alınan cevaptan birinde 2 fazla, diğerinde ise 7 fazladır. Hatta Hz.Muhammed için alınan olumlu cevap doğrudan doğruya nerede ise deneklerin tamamının kabulü anlamındadır.

Burada söylenecek iki konu olabilir;

a. İnsan yapısı ile de doğru orantılı olarak kavramlar isimler üzerinde ağırlıklı olarak yoğunlaşmakta ve isimler ile kavramlar bütünleşmektedir. Tıpkı, müslümanlık denince yıllardır oluşan anlayışta ilk anlamda akla arap toplumunun gelmesi gibi... Bu konu esas itibari ile gerçekten önemli bir konudur ve bunun üzerinde ayrıntılı olarak durulmalıdır. Bu yönde de uzun tartışmalar zaten yapılmaktadır.

b. Konuya Hz. Muhammed açısından baktığımızda; Peygamberimizin her şeyden öte doğrudan doğruya ismi ve şahsiyeti ile çok geniş bir anlamda tanıdığını, peygamber kavramının bile duyulmadığını ifade eden bir kitlede Peygamberimizin isminin nerede ise % 100 oranında duyulmuş ve tanınmış olması önemli derecede dikkat çekmektedir.

7. İncil ve Kur'an Nedir? Böyle Bir Kavram Duydunuz mu?

Duydum	51
Duymadım	-
Cevapsız	1

Bakınız burada da yine ilginç bir tespit vardır. Peygamber kavramındaki oran burada nerede ise yerini % 100 lük bir kavrama bırakmıştır. Bu da bireylerin kutsal metinlere karşı ilgilerini ayrı bir kategoriden değerlendirme imkanı vermektedir.

Şimdi de;

Bu anketlerde Hz.İsa ve Hz.Muhammed kimdir? Sorusuna verilen cevaplardaki gerçekten orijinal cevapları sıralamak istiyorum.

Hz.İsa İçin Söylenenler

1. O Rus İlahıdır
2. O Peygamber gibi ama Rus
3. Hristiyanların Tanrısının Adı
4. Rusların Peygamberi

Dikkat edilecek olursa; Genel anlamda bir bilgisizlik ve bir peygamberi bir topluma mal etme anlayışı söz konusudur. Aynı durum birazdan Peygamberimiz için de söz konusu olacaktır. Ancak, Peygamberimiz için söz konusu olabilecek bilgisizlik ince bir nüansa sahiptir ki, O'nda bir *ilah* anlayışı nakim değil, tersine ciddi bir *sahiplenme duygusu* ön plana çıkmaktadır.

Hz.Muhammed İçin Söylenenler

1. Allahın yere Döndürülen Elçisi
2. Allahımızın Kutsal Adamı
3. Tatar Dininin Peygamberi
4. Müslüman Peygamber
5. Allahın Yardımcısı
6. Tatarların Birinci Peygamberi
7. Allahın yerdeki Diplomatı
8. Allahın Kutsalı

Burada dikkat edilmesi gereken gerçekten önemli noktalar var.

Öncelikle ilkinde olduğu gibi bir topluma mal etme anlayışı var ve Hz.İsa Rus Toplumuna mal edilirken Hz.Muhammed doğrudan doğruya Tatar Toplumuna mal edilmektedir. Bu bir anlamda sahiplenme duygusunu ortaya çıkarırken, aslında bir bakıma da her iki peygamber hakkında oluşmuş olan bilginin eksikliğini de ortaya koymaktadır. Bilindiği üzere ne Hz.İsa ve ne Hz.Muhammed bir kavmin peygamberi olmadığı gibi, Hz.Muhammedin evrensel boyutu da bu anlayış çerçevesinde farklı bir boyut kazanmaktadır. Ancak, yukarıdaki eksik bilgiler çerçevesinde konuya bakıldığında konunun toplumun genelindeki bilgi seviyesi ile bir bütünlük arzettiği de söylenebilir.

Öte yandan "*Allahın Yerdeki Diplomatı*" gibi gerçekten ilginç bir yaklaşım ve anlayış da asla göz ardı edilmemelidir. Gerçekten böyle bir ortam ve anlayışta bu tür bir yaklaşım, peygamberliğini misyonu açısından oldukça ilginç sayılabilir.

II. Dini Bir Eğitim Alan Üniversitede Yapılan Anket

Bu anket ise, 75 kişi üzerinde yapıldı. Yaş ortalaması 20-22. Tamamı erkek. Çünkü burada şimdilik bayanlar eğitim öğretim alamıyor.

Buradaki hedef kitlemiz, zaten belli bir dini eğitim almış olduğu için, bunlara sorduğumuz anket soruları daha çok Peygamberimiz üzerinde yoğunlaştırılmıştır. Burada özellikle üzerinde durduğumuz soru şu şekilde idi:

Siz Hz.Peygamberi İlk Bakışta Nasıl Anlar ve Anlatırsınız? Bunu Nasıl İfade Edersiniz?

Bu soruya da gerçekten ilginç cevaplar alınmıştır. Bunları da şöyle sıralayalım;

" O "

1. Bütün iyi sıfatları kendisinde toplayan bir insandır.
2. Bugüne kadar insanların yüreklerinde korunmuş bir örnektir.
3. Bu hayatı doğru dürüst yaşamayı öğretendir.
4. En iyi bir insan, O her şeyde en iyidir.
5. Dünyada ne kadar güzel sıfatlar var ise Peygamberimizde vardır.
6. Büyük ahlak sahibi bir insandır, bu dünya ile ilgili işlerde eksikliği vardır.
7. Peygamberimiz diri Kur'an'dır.
8. Bu hayatta insanlara doğru yolda gitmesini öğretendir.
9. Allah ile insan arasında ibadet konusunda asla vesile değildir.
10. Dış görünüşünde (Arap) ama kendisinde güzel ahlak sıfatlarını toplayan bir insandır.
11. Çok akıllı, tükenmeyen enerjisi ile, aktif, hareketli, cemiyetin ve ayrı şahsiyetlerin inceliklerini anlayabilecek derin anlayış sahibi birisidir.
12. Ben asla O'nu ilah yapmıyor, O'nu öyle görmüyorum. Ama O'nu anemden, babamdan ve inşaallah ilerde olacak çocuklarımdan daha çok SEVİYORUM.

Evet, zannediyorum bu cevaplar üzerine çok şey söylenebilir. Ama her ne kadar dini bir eğitim almış olanlar üzerinde yapılmış bir anket de olsa, bu insanlar ilk anketin gerçekleştirildiği bir toplumda yaşıyorlar. Burada alınan cevaplardan ikisi var ki, gerçekten çok ilginç özellik arz etmektedir.

Birincisi;

" O, diri Kur'an'dır. " sözü,

Bu farklı bir anlayış değil midir? Bugün belki de bu sempozyumun esas hedeflerini ortaya koyan kısa ve öz bir cümledir diye düşünüyorum. İşte 22 yaşındaki bir delikanlının ortaya koyduğu gerçek... *O diri Kur'an'dır. O yaşayan Kur'an'dır.* O Kur'an'ı en iyi anlayan, anlatan ve en iyi yaşayanıdır. Öyleyse yapılacak iş de, hedef de, esas takip edilmesi gereken yöntem de ortadadır. O'nu tanımak Kur'an'ı tanımak, Onu anlamak Kur'an'ı anlamak demektir.

İkincisi ise;

O yaştaki bir delikanlının söylediği içten bir bağlılık ve ona aşık olma ifadesi...

Ben onu annemden, babamdan ve inşaallah ilerde olacak çocuklarımdan daha çok seviyorum...

İşte Peygamber sevgisi, işte onun hangi kültür ortamında olursa olsun, dünyanın her yerinde evrensel bir anlayış içinde tanınması ve yine evrensel bir anlayış çerçevesinde engin ve tarif edilmez sevgisi...

Çeşitli Bölgelerde Hz Muhammed ve Dini Anlayışlar

Şimdi de, Rusya Federasyonunda dikkat çeken bir kaç önemli noktadaki dini anlayışa ve Hz.Peygamberin tanınmasına değinmek istiyorum. Özellikle dini bir kültürün hakim olduğu bölgeler olan, Çeçenistan, Dağıstan ve Tataristan Bölgelerini ele almak istiyorum.

A. Çeçenistan ve Dağıstan Bölgeleri

Bilindiği üzere Çeçenistan ve Dağıstan Bölgesi, Rusya Federasyonu tarafından hem siyasi anlamda hem de toplumsal yapı anlamında ayrı bir önem verilen iki bölgedir. Bu arada yine bilindiği üzere Tataristan, Çeçenistan ve Dağıstan bölgesi özerklik konusunda diğer cumhuriyetlerden ayrı tutulmuştur. Çünkü bu üçünün kendine mahsus ayrı özellikleri bulunmaktadır. Bu özellikler siyasi olduğu kadar özellikle ekonomik sebepler üzerine bina edilmiştir.

Çeçenistan ve özellikle Dağıstan Bölgesinde, genel anlamda radikal bir dini anlayış hakimdir.

Dağıstan %99 u Müslüman bir yapıya sahiptir ve Derbentin çok eski medreselere ve köklü bir dini eğitime sahip olduğu bilinmektedir.

Burada özellikle, son yıllardaki siyasi tavır ile paralellik arz edecek şekilde gençler arasında radikal bir anlayış hakimdir. Bu da Vehhabilik anlayışı ile örtüştürülmektedir. Bu bağlamda da RF kaynaklı olarak Vehhabilik devlet tarafından kanunlar çerçevesinde resmen yasaktır. Alenen bu görüşün tespiti noktasında olan kişiler hapse atılmaktadır. Bunun da sebebi Vehhabilik anlayışının radikal bir kanaat oluşturduğu ve bu sebeple devlete karşı bir hareketi yönlendirdiği şeklindeki bir kanaattir. Elbette bu kanaatın doğruluk ve yanlışlığı tartışılır ki, Vehhabilik gerçekten böyle midir? Bu önemli bir tartışma konusudur. Üzerinde ciddi olarak durulmalıdır. Ancak konumuz itibari ile konuya baktığımızda, oradaki hakim anlayışa göre, bu radikal tavrın sebebi Vehhabiliktir. Bu yüzden de yasaklanmıştır. Yoksa gerçek anlamda Vehhabilik ciddi olarak mercek altına alınıp dini bir mantalite yönü ile böyle bir karar alınmış değildir.

Halk nezdindeki anlayışa göre; namaz olmazsa olmaz bir farzdır ve asla taviz verilmez. Aynı kişi namazdan asla taviz vermez ama aynı zamanda içki de içer. O anlayışa göre namaz ayrı şeydir ve asla taviz verilmeyen bir farzdır. İçki ise, bir günahdır. İkisi ayrı ayrı şeylerdir. Günah işlenebilir ama, namazdan taviz verilmez. "Ne olursa olsun, kıl namazını" ilkesi hakimdir.

Peygamberimiz ile ilgili olarak da, aynı mantık çerçevesinde Hz.Peygamber için, madem o savaştı,öyle ise önce savaşmalıyız. "*Peki sonra ne olacak? Sonrası da önemlidir*" gibi bir yaklaşıma ise, "Hele önce bir savaşalım sonrasında gereken yapılır" anlayışı hakimdir. Yine aynı mantık çerçevesinde Hz.Muhammed radikal bir anlayış ile tanınmakta ve bu anlayışın sürdürülmesine özen gösterilmektedir. Bir anlamda Peygamberimizden nakledildiği ileri sürülen hadisler ciddi bir irdeleme ve incelemeye tabi tutulmadan bir ön kabul ile doğru olarak kabul edilmekte ve ona göre hareket edilmektedir.

Bütün bunların analizi ve değerlendirilmesi ayrı bir oturum ve gündem konusudur. Biz burada genel bir bilgi verme konumunda olmamız itibari ile bu değerlendirmelere girmek istemiyoruz. Ama şunu dikkatten kaçırmamak gerekir ki, o bölgelerin anlayışlarının ilgiye ve yeniden gözden geçirilmesine ciddi anlamda ihtiyaç bulunmaktadır.

B. Tataristan Bölgesi

Rusya Federasyonunda önemli bir Müslüman topluluk kitesini barındıran Tataristan Bölgesi ve Tatarları bu çerçevede ele aldığımızda şu tespitleri yapmak mümkün olacaktır.

Bilindiği üzere uzun bir baskı dönemi yaşayan bu toplum, bu dönemin yaralarını kolay saramamıştır. Hala da bunun bir çok alanda çok büyük etkisini görmek mümkün olmaktadır. Öyle ki, bu baskı rejimi, insanların bir çok faaliyetlerine ve hatta karakterlerinde ciddi etkiler bırakmıştır. Rusya'da kapılarda iki hatta üç ayrı kilit ve güvenlik kapıları bulunmaktadır. Bu işyerlerinde değil evlerde böyledir. İşyerlerine zaten çok büyük merasim ile ulaşabilirsiniz. Çünkü ciddi anlamda bir güvensizlik hakimdir.Çünkü insanların asla insiyatif kullanma gibi özellikleri bulunmuyor. Zira her an hesap verme ve hesaba çekilme psikolojisi sürekli olarak zihinlerinde bulunmaktadır. Bu psikoloji içinde olan bir bireyin sağlıklı düşünmesini ve hele hele duyduğu bir fikri, düşünceyi irdelemesini, bununla ilgili fikir yürütmesini beklemek ne derece doğru olabilir.

Bu toplumsal süreç içinde bulunan Tatarları, iki grupta ele almak yerinde olacaktır:

A .Dine Yakın Olanlar

B. SSCB Zamanından İtibaren Dini Görmemiş ve Bilmemiş İnsanlar

Şimdi bu anlamda;

A. Dine Yakın Olan Grup

Bu grup, halen Tataristan Bölgesinde nüfus oranı itibari ile yüksek orandadır. Özellikle Kazanda 30 civarında cami vardır. Belli bir süreç içinde ibadet ve bazı merasimler icra edilmektedir.

Burada hakim olan anlayışları şöylece sıralamak mümkündür;

1. Hz.Peygamber Kelime-i Şehadet bağlamında doğrudan doğruya inançlarının temel bir parçası olarak algılanıyor.
2. Onu her konuda örnek alma prensibi hakimdir.
3. Ona karşı büyük bir sevgi var. Bu konuda bir sorgulama söz konusu değildir.
4. Onu sevmek bir ibadettir
5. Dünya gündeminde yer alan karikatür konusunda her ne kadar devletin genel politikası gereği çok aktif bir faaliyet sergilenmemiştir belki ama içten içe ciddi ayaklanma olmuştur. Bu konu doğrudan doğruya imani bir konu olarak algılanmıştır.Güçleri az olduğu için içten elem çektiler.
6. Hz.Peygamberi ifade anlamında anma merasimlerinde mevlid okunuyor.Hem de Türkçe okuyorlar. Ayrıca şiirler okunuyor. Şimdi yeni yeni de Tatarca mevlid ve şiirler de okumaya başlıyorlar.
7. Dinin anlaşılması ve uygulanması RF de yaşanan siyasi faaliyetler çerçevesinde önemli süreçler geçirmiştir.
8. Şöyle ki; Komünizm idaresi zamanında malum olduğu üzere dine çok büyük baskı vardı. Bu dönemdeki baskı ve din üzerindeki yanlış anlayışlar daha sonraki dönemlerde ve hatta günümüze kadar da etkisini sürdürmüştür.
9. Komünizm döneminden sonra iman ve buna bağlı amel anlayışları yok oldu ve sadece Müslüman isim olarak kaldı.
- 10.Kapılar açıldıktan yani bu idare belli oranda sona erdikten sonra dünya üzerinde faaliyet gösteren çeşitli dini gruplar bütün bu bölgelerde kol gezmeye başladılar.
- 11.Her grup bu anlamda iş yapmaya ve faaliyet göstermeye başladılar. Ancak Tatarlarda radikal anlayış tasvip görmedi..Etki tepki doğurdu ve mutedil anlayış hakim oldu. Şu anda mutedil anlayış tasvip görüyor ve oturmuş durumdadır. Ameli anlamda Hanefi düşünce, itikadi olarak ise Maturidi anlayış hakimdir.
- 12.Rusya Federasyonu üzerinde 20 milyon tatar bulunduğu bilinmektedir.

B. Dini Fazla Görmemiş ve Dinden Uzaklaştırılmış Bulunan Grup

Bu grup altında değerlendirilebilecek insanlardaki dini anlayışları da söylece sıralayalım;

1. Bunlar da esas itibari ile dini inkar edenler anlamında değildir. Kesin bir dini inkar yoktur.
2. Bunların anlayışlarına göre; Hz.Peygamber çok zekidir.Onun evrensel yapıları vardır. Hakkında kötü şey söz konusu değildir.
3. Rus okullarındaki ders programlarında Hz.Muhammed anlatılıyor.
4. Onların anlayışlarına göre; O büyük bir strateji adamıdır.
5. Bir Rus Müşteşrik, "Bu kadar açık kalple bu şeyi yani bu bilgi iletişimi görevini yapmıştır ki, insanların tavrı derhal değişmiştir. O dileyeydi kendisi her şeyin sahibi ve her makamın sahibi olabilirdi, ama O sadece ihlas yolunu seçti" demektedir.
6. O asla aktör değildir,yaptıklarını inanarak yapıyordu.
7. Hz.Peygamberi savaş peygamberi diye fitne çıkartılmıştır. Ama çok etkili olmamıştır.

Bu dönemlerde yapılan faaliyetlere baktığımızda,özellikle bu baskı döneminde bir çok ciddi baskının ve etkileme operasyonlarının yapıldığını görmekteyiz.

Bunlar arasında; Müslüman köylerde mutlaka cenazelerde papaz zorunluluğu getirilmesi, Rus soyadında verginin az alınması, Tatar soyadında ise daha fazla alınması, Hristiyanlık kabul edilirse toprak verilmesi gibi faaliyetler önemli baskı aracı olarak kullanılmıştır.

Şimdi de; şu anda Tataristan Bölgesinde hakim olan ve uygulanan bazı dini anlayış ve faaliyetlere göz atalım. Bunlar da yaşayan dini anlayışı ve uygulamaları simgelemektedir.

1. Cuma mukaddes gün olarak kabul edilir. Bunun için Perşembe günü mutlaka gusül yapılır. Gusül önemli bir görev olarak algılanır.
2. Din veya bir başka anlamda İslam nedir? Sorusunun karşılığında ilk anlamda alacağınız cevap üç esastan oluşur: *Temizlik (Paklık), Sünnet ve Gusül*
3. Oruç; Dindarlar bunu bir emir olarak kabul ediyorlar. Dini anlamda biraz zayıf olanlar ise, bunu tıbbi bir fayda olarak görüyorlar. Ve orucu her ne amaçla olursa olsun tutuyorlar.
4. Teravih namazına çok önem veriliyor. Ramazanın ilk 20 günü *sübhan* isimli bir ilahi son 10 günü ise *elveda* şiiri okunur. Çoğu yerde Türkçe ilahilerin söylendiği de görülmektedir.
5. Zekat; bir farz olarak ciddi anlamda anlaşılıyor. Ancak fazla sadaka veriliyor. Sadakaya çok önem verilir. Çocuklara kendi eliyle sadaka ver-

meleri için para verilir ve çocuklara sadaka verilmesi sağlanır. Özellikle bayramlarda çocuklara bu yaptırılmaya çalışılıyor.

6. Hacc; Son 15 yılda her yıl 1000 den fazla kişi Hacca gidiyor. R.F de 20 000 kişi hacca gidiyor. Kominist dönemde yürüyerek hacca gidenler vardı. Gidip gelenler yeniden doğmuş gibi tebrik ediliyor. 18-19 y.y da İstanbula kadar yaya olarak gidiliyor ve oradan da tren ile hacca gidiliyormuş. Bunlara İstanbul Hacıları denir.
7. Bayramlar ; Ramazan Bayramı ve Kurban Bayramlarında yeni elbise giyilir. Bayram namazından hemen sonra Kabristana gidilir. Parası olan mutlaka kurban keser.

Gerek yapılan anketlerdeki sonuçlar ile ve gerekse Rusya Fedarasyonundaki dini ağırlığı bulunan bölgelerdeki farklı anlayışları orada yaşayan insanların tespitleri ile mümkün olan ölçüde objektif olarak aktarmaya çalıştık. Küçük yorumlar ile de ön tespitler yapmaya çalıştık. Bunlar üzerindeki ayrıntılı yorum ve tespitler daha detaylı olarak ilgi duyanlar tarafından mutlaka ele alınacaktır. Amacımız da bu tür yaklaşımlara bir alt yapı hazırlamak idi. Faydalı olacağını ümidini taşıyoruz.

Saygılarımla.